

Theoretische ondersteuning van de zesde doelstelling van Huize Triest-Gemeenschapshuis Tabor: “ Jongeren uit de eerste wereld in contact brengen met onze mensen uit de vierde wereld. We willen tevens jonge mensen laten kennis maken met onze spiritualiteit. Binnen het project Huize Triest klopt het hart van de stichter van onze congregatie: ‘Petrus-Jozef Triest’. “

Ontwikkelen van een hedendaagse visie op schoolpastoraal

Vanuit Huize Triest wordt er samen gewerkt met verschillende pastorale groepen binnen verschillende scholen in Vlaanderen. Wij proberen jonge mensen uit de eerste wereld in contact te laten komen met onze mensen uit de vierde wereld. Zij worden opgeroepen om concreet mee te werken binnen het project Huize Triest. Op deze wijze werken wij samen met verschillende pastorale animatiegroepen binnen de verschillende scholen. Zo komen de jongeren ook in contact met onze spiritualiteit en ons leven in dienst van de armen van vandaag. Daarom is het meer dan zinvol dat wij vanuit Huize Triest ook een visie ontwikkelen op schoolpastoraal. Op deze wijze kunnen we zien waar we raakvlakken vinden om samen te werken in dienst van de jeugd van vandaag.

1 ‘Jongeren’ – ‘Jeugd’ vandaag

‘De jeugd van tegenwoordig is slecht en lui. In onze tijd was het allemaal veel beter. De jongeren van nu zijn niet in staat onze cultuur in stand te houden’. Dit citaat is terug gevonden op een Babylonische potscherf van 3000 jaar geleden. (B.Fivez, artikel Kerkplein)

Doorheen de tijden ontdekken we steeds opnieuw problemen met de nieuwe generatie (de jongeren). Als we bovenstaand citaat lezen, kunnen we de problemen van vandaag wat relativiseren. Toch constateren we, dat iedere tijd zijn eigen specifieke veranderingen, problemen met zich meebrengt. Onze na-oorlogse tijd en cultuur heeft als specifiek kenmerk postmodern te zijn. Een denkrichting, die decennia geleden ontstaan is en sinds enkele jaren ingang vindt bij het grote publiek. Het Post-Modernisme is het Modernisme voorbijgevaren. De post-moderne mens gelooft niet meer in het ideaal van de verlichting, van het Modernisme, de vooruitgangsgedachte, de rationaliteit, de emancipatie-idee, gelooft niet meer in ‘het’ goede, ‘het’ ware, het Marxisme, het Christendom. Traditie en structuren komen voor de jongeren verstikkend over en dit heeft enorme consequenties voor de opvoeding. De jongeren vinden geen gemeenschappen meer die in vroegere idealen geloven. Ze ervaren leegte. Daarom is luisteren naar hen belangrijker dan het geven van een antwoord. Ze zoeken hun eigen weg, soms op het randje van het cynisme (waarom iets doen voor

een ander?). En toch ziet men links en rechts nieuwe vormen van solidariteit opkomen. Het leven is te veelvuldig, te ingewikkeld om door één waardenconcept gevat te worden, zeggen ze. Jongeren zoeken dus niet meer naar een referentiekader voor hun leven. Waarom zich bekennen tot een kerk? Geloven is dan alleen waardevol als het helpt groeien. Jongeren en opvoeders zijn dus onzeker. Dat uit zich ofwel in geweld ofwel in een zoektocht naar warmte in groepen binnen of buiten de kerk. Er blijft de opvoeders slechts over de eigen identiteit duidelijk te profileren en open te blijven voor andere visies. We kunnen stellen dat het onmogelijk is om een algemeen beeld te schetsen van de jongeren van vandaag omdat er zoveel verschillende types rondlopen. Dit ervaren wij steeds in onze scholen, binnen de werking van Huize Triest en ook binnen verschillende parochiewerkingen. We stellen een zekere schizofrenie binnen de denkwereld van de jongeren vast. Enerzijds moet de werkelijkheid onmiddellijk en totaal aan alle verwachtingen beantwoorden. Anderzijds ontdekken de jongeren dat de werkelijkheid niet ingaat op de eisen van de almachtswil. Daardoor krijgen ze het gevoel niets te kunnen, hier spreken we dan van een onmachtgevoel.

We kunnen bij de jongeren drie soorten manieren van reageren op deze huidige cultuur onderscheiden. Sommigen reageren louter emotioneel en ontvluchten de realiteit. Anderen stellen zich rationeel op en zoeken naar haalbare vormen van engagement. Tenslotte hebben we de conformisten, die bewust of onbewust opgeslorpt worden door de consumptiemaatschappij.

Sommigen willen zich afzetten tegen onze hedendaagse maatschappij, ze willen 'shockeren' en dit doen ze om aandacht te trekken. Anderen ontvluchten de werkelijkheid en leven in een utopische wereld: drugs, sub-culturen, popcultuur, new wave, hard rock... We kunnen wel duizenden voorbeelden geven.

2 Jongeren en geloof

In vorig punt heb ik een algemeen beeld geschetst van de jongeren van vandaag. Dit beeld wil ik nu koppelen aan het facet 'Geloof'. In hoofdstuk 5 werd op deze problematiek reeds dieper ingegaan.

Vroeger omvatte het geloof de hele maatschappij, men kan zelfs stellen dat kerk en maatschappij samen vielen. Deze situatie is vandaag totaal veranderd. Vandaag spreken we over een geloof dat losgekoppeld is van het wereldlijke. Dit noemen we secularisatie, de ontkoppeling van de samenleving en godsdienst. Dit is een proces dat al jaren aan de gang is, maar sinds de zeventiger jaren in een stroomversnelling geraakt is. Ook al verliest de kerk invloed en macht, toch vormt de secularisatie voor haar geen echte bedreiging. Zij kan er uitgezuiverd uitkomen. Voor de jongeren is secularisatie geen verlies, maar iets normaal. Godsdienst opdringen, lokt in zulke situaties afweerreacties uit. De jongeren leven midden in een veelheid van levensbeschouwingen waaruit ze 'pragmatisch en fragmentarisch' hun keuze maken. Als we nadenken rond jongeren en geloof, stoten we op enkele typische kenmerken. Allereerst merken we dat er bij de jongeren een onverschilligheid optreedt ten

aanzien van de kerk en haar structuren. Dit vormt een belemmering voor het geloven vandaag. Kerk ‘neen’, Jezus ‘Ja’. Ten tweede gaan we ervan uit dat er in deze gesecculariseerde wereld nog jongeren zijn die geloven, maar ‘ze geloven anders’. Ten slotte moeten we er ons van bewust zijn dat het geloof niet meer vanzelfsprekend is. Allerlei tekens wijzen op de ‘dringende’ noodzaak van een hernieuwde evangelisatie.

3 Geloof op school

Parabel van de zaaier: Mc.4,1-8

“Bij een andere gelegenheid begon Hij te leren aan de oever van het meer. Zeer veel volk verzamelde zich bij hen, zodat Hij in een boot die op het water lag moest stappen, om daar plaats te nemen, terwijl al het volk zich langs het meer op het land bevond. Hij leerde hun vele dingen door middel van gelijkenissen, en in zijn onderricht zij Hij tot hen: ‘Luistert. Eens ging een zaaier uit om te zaaien. Toen hij aan het zaaien was, viel een gedeelte op de weg en de vogels kwamen het opeten. Een ander gedeelte viel op de rotsachtige plekken, waar het niet veel aarde had; het schoot snel op, omdat het in ondiepe grond lag. Maar toen de zon was opgekomen, kreeg het te lijden van de hitte, zodat het verdorde bij gebrek aan wortel. Weer een ander gedeelte viel onder de distels en deze schoten op zodat het verstikte en geen vrucht meer opleverde. Een ander gedeelte tenslotte viel op goede grond en doordat het opschoot en zich ontwikkelde, leverde het vrucht op en bracht het dertig-, zestig-, en honderdvoudige voort.’”

3.1 Geloof binnen het vrij katholiek onderwijs in de godsdienstles

Binnen het secundair onderwijs

‘De godsdienstles kunnen we zien als een kennismaking met het christendom als geloofsopvatting en als levensstijl, maar ook als kritische bespreking van het christelijk gedachtengoed in eerlijke confrontatie met andere levensbeschouwingen en andere godsdiensten in de wereld.’

C. Waegeman

Christenen in de katholieke school een minderheid.

Artikel uit Collationes; nr.3 Oktober 1988

Op school wordt veelal de nadruk gelegd op cognitief presteren en op punten. Vakken als wiskunde, wetenschappen en talen worden als heel belangrijk beschouwd. De meeste leerlingen bekijken het vak godsdienst dan ook als een bijvakje en zijn minder of zelfs helemaal niet geïnteresseerd. In deze context speelt de figuur van de godsdienstleerkracht een zeer belangrijke rol. Het is dan ook zijn taak het vak godsdienst ernstig te nemen en de inhoud op een boeiende en een doordachte wijze naar voor te brengen en door te geven. Daarbij moet hij gemotiveerd en enthousiast

werken met zijn klas en zijn leerinhoud. Kardinaal Danneels drukt het als volgt uit: ‘Hij moet niet alleen het fenomeen godsdienst bekijken, analyseren, hij moet ook evangeliseren. Hij is geen leraar als anderen. Hij heeft een kerkelijk mandaat. Hij bekleedt een bediening, een ministerie.’

De godsdienstleerkrachten mogen niet zomaar ‘theorietjes’ verkopen want dit hebben de leerlingen vlug door. Ze weten het zeker te appreciëren als ze gewaar worden dat hun godsdienstleerkracht een evangelische inspiratie ook weet om te zetten in de omgang met hen en met de schoolse systemen en gebruiken. Dit neemt niet weg dat de godsdienstles ook als een ernstig vak moet beschouwd en gegeven worden. We hebben reeds lang de illusie opgegeven dat men de jongeren van vandaag enkel door goed godsdienstonderricht tot een christelijk, laat staan kerkelijk engagement kan bewegen. Daarvoor zijn de signalen van deze postmoderne cultuur te massief en in de media alomtegenwoordig.

Er zijn verschillende vormen van pastoraal maar in de godsdienstles komt expliciet de *verkondigingspastoraal* op de voorgrond. Dit is de bekendmaking van de inhoud der christelijke boodschap of de verkondiging van het kerugma. De godsdienstleerkracht schakelt over van overtuigen naar getuigen, met een grote eerbied voor het pluralisme in brede zin. Door het pluralisme wordt de godsdienstles meer en meer op het cognitieve betrokken. En als de leerkracht er in slaagt zijn leerlingen te ontdoen van hun onverschilligheid en agressiviteit tegen de kerk dan heeft hij belangrijke, zij het beperkte doelstellingen bereikt. Hoe zullen we dit nu allemaal didactisch en pedagogisch verantwoord aanpakken? Een van de belangrijkste punten, is namelijk: de lesvoorbereiding. Deze moet goed uitgewerkt en uitgediept zijn, hierbij speelt de achtergrondinformatie een belangrijk rol. De les moet het leven van onze leerlingen raken, het moet ‘overkomen’, het dient relevant te zijn: belangrijk voor hun bestaan. Ze zal dus zo goed mogelijk moeten aansluiten bij wat er momenteel bij hen leeft, bij wat min of meer ‘in’ is.

Binnen het lager onderwijs

Ons nadenken rond jongeren en geloof neemt een specifieke wending als wij komen tot het geloven in de lagere school. Voor vele kinderen is de lagere school de plaats waar ze voor het eerst in contact komen met Jezus en zijn Blijde Boodschap. Het is dan ook de taak van de godsdienstleerkracht om voortdurend te zoeken naar een juiste vertaling van de boodschap op hun niveau, en toch geen verkeerde godsbeelden mee te geven. Zoals bijvoorbeeld: God is een superman, want hij kan toveren...

Jonge kinderen staan open voor totaal nieuwe dingen, ze zijn zeer ontvankelijk en geboeid door al het nieuwe wat hen aangereikt wordt. Er blijft dus eigenlijk meer ‘hangen’ dan men zou vermoeden. Het visuele aspect speelt een belangrijke rol binnen de godsdienstles. Het is ook van enorm belang dat de leerkrachten een ruime waaier van didactische werkvormen aanbieden, waarbinnen ‘het vertellen’ een centrale plaats krijgt. De verhalen van Jezus worden voor deze jonge kinderen als levensnabij ervaren wanneer ze op een boeiende manier aangebracht worden. Toch

moeten we hier opletten voor ‘historiseren’. We merken ook op dat in het lager onderwijs de leerkracht vooral een opvoedende functie heeft. Dit kan gaan in de eerste graad van opvoeden tot ‘stil zitten’, naar de tweede graad van opvoeden tot ‘luisterbereidheid’ en tenslotte in een derde graad opvoeden tot ‘zelfstandigheid’. Ook de godsdienstlessen hebben hierin hun bijdrage. Het is enorm aangenaam om over Jezus te spreken en bezig te zijn met kinderen waarbij zowel het gelovig als het opvoedend aspect aan bod komen. Daarom is het belangrijk een ruime waaier van verschillende werkvormen aan te bieden.

3.2 Schoolpastoraal binnen het vrij katholiek onderwijs

Koinonia, de zorg voor de christelijke schoolgemeenschap

De zorg voor de christelijke schoolgemeenschap is niet enkel de taak van de godsdienstleerkrachten, maar van iedereen binnen de school. Inrichtende machten, directies, leerkrachten, subregenten, onderhoudspersoneel, internaatsverantwoordelijken maar ook de ouders en de leerlingen hebben hun taak om deze opdracht te verwezenlijken. Eerst en vooral moet de katholieke school een goede school zijn waar enthousiaste leerkrachten hun levenstaak goed vervullen, waar ze oog hebben voor de noden van de jonge mensen, waar ze opkomen voor de ‘armen en behoeftigen’ in casu de minderbegaafden. Een zware opdracht die eisen stelt aan mensen die toch maar uit die onzekere samenleving komen. De katholieke school moet oog hebben voor het ‘verblijdende nieuwe’ namelijk de drang naar eenvoud, solidariteit, edelmoedigheid, aandacht voor het milieu. De katholieke school zal dus andere waarden cultiveren dan de gangbare. Ik zie twee grote opdrachten voor de katholieke school: een incarnatorische en een soteriologische. Door de opvoeding dringt God binnen in de schepping om ze te vermenschlijken en te vergoddelijken. God incarneert zich in de schepping, ook door de school. Dat heeft als gevolg dat de school moet uitgaan van een realistische diagnose van de maatschappij (er is geen altijd geldend model), dat ze eerbied moet hebben voor de menselijke verworvenheden, dit alles gedragen door een grote dosis optimisme en vertrouwen in de mens. Maar de school heeft ook een soteriologische taak met andere woorden een heilstaak. Ze moet de ‘gekwetste’ mens verheffen tot wat hij nog niet is. Om op te voeden tot hetgeen nog niet is, heeft men een visie nodig. Al moeten we gevoelig blijven voor de verworvenheden van de moderne pedagogie, we mogen niet vergeten dat de mens zijn model heeft in God die hem van zijn falen geneest.

Tegenover de samenleving kan de school zich op tweeërlei wijzen opstellen: behoedend (verzorgend) of missionair. Deze laatste is de beste houding, zo was ook de primitieve kerk aanwezig in een niet christelijke wereld. De katholieke school kan, mag en wil geen getto zijn. Ter staving heb ik bij het begin van dit hoofdstuk de parabel van de zaaier opgenomen. Wat ook de kwaliteit van de grond weze, alleen het zaaien van het goede zaad is de taak van de opvoeder. Het kiemen wordt aan God overgelaten. Dit brengt de katholieke school ertoe open te staan voor de samenleving

en toch haar identiteit te bewaren. Openheid en gastvrijheid tegenover diegenen die minder bedeed zijn op vrijwel alle gebieden, financieel, sociaal, geestelijk. Dat 'armen' in alle betekenissen van dit woord, door onze katholieke schoolpoorten binnenstromen is een eer, het is een privilege dat we aan Christus verplicht zijn. Kan ik dit nog duidelijker omschrijven? We leggen ook de nadruk op het belang van het opvoeden tot waarden, niet alleen de waarden die het Christendom gemeen heeft met het humanisme, maar ook de specifieke christelijke waarden van de Bergrede. Maar opgelet, christen-zijn is meer dan moraal, het is geloven. Gebed en sacramenteel leven krijgen een specifieke plaats in een christelijke opvoeding.

Een katholieke school verkondigt de leer binnen haar verkondigingspastoraal, biedt ze aan door haar koinonia, viert in zeer beperkte mate liturgie binnen haar liturgische pastoraal en is dienstbaar binnen haar diaconale pastoraal. Dit alles is schoolpastoraal in de brede zin van het woord.

Zowel de vakinhouden als de persoonlijkheid van de leerkracht en de sfeer in de school voeden op. Dit alles stoelt op een visie. Visie op waarden, algemeen menselijke en typisch christelijke waarden. Maar waarden gaan niet zonder normen. Alleen normatieve waarden kunnen eindtermen zijn voor echte opvoeding. Dit alles is schoolpastoraal in de brede zin van het woord.

Schoolpastoraal op een dubbel spoor

Pastoraal verwijst naar 'elk werk en elke zorg in dienst van' de verkondiging en de instandhouding van het christelijk geloof. Ook alles wat in dienst staat van de vestiging en de opbouw van de christelijke gemeenschap. Dit zien we doorheen twee grondvormen die we herkennen binnen de schoolpastoraal. Enerzijds de verzorgende functie, die vooral gericht is op het behoud en verdieping van een waarachtig christelijk geloof. Anderzijds kan men uitgaan van de situatie waarin geen christelijk geloof en gemeenschap aanwezig zijn en dan heeft de pastoraal vooral een missionaire functie. Vanuit de vaststelling dat de schoolpopulatie zeer gedifferentieerd is, moeten we deze twee grondvormen afzonderlijk gaan gebruiken binnen onze school. Omdat we niemand mogen laten vallen. Een dubbel spoor zou goed zijn voor de minder gelovige leerling en voor de gelovige leerling omdat je daardoor niemand tekort doet. De gelovige leerlingen zouden niet op hun religieuze honger blijven zitten en de minder gelovige leerlingen zou je niet boven hun hoofden praten, wat in de meeste scholen wel gebeurt. Concrete voorbeelden van verzorgende pastoraal zijn: eucharistievieringen, verzoeningsvieringen, kernwerking met vrijwilligers (exegesegroepjes), bezinningsdagen binnen een vakantieperiode met vrijwilligers. Daarnaast enkele concrete voorbeelden van missionaire pastoraal: ontmoetingsdagen, praatgroepen, projecten rond welzijnszorg, het vastenproject, een getuigenis van iemand. De inzet van leerlingen binnen het project Huize Triest valt ook onder de missionaire pastoraal. De pastorale animatiegroep (P.A.G.) binnen de katholieke school behoort tot de verzorgende pastoraal maar werkt missionair naar de anderen toe. Ik opteer dus duidelijk voor een dubbel spoor 'het ene doen, het andere

niet laten' en niet voor een gulden middenweg want daar doe je meer kwaad dan goed mee.

Na dit uitgebreid denken rond schoolpastoraal kunnen we ons opnieuw de vraag stellen: 'Is een hernieuwde vorm van evangelisatie niet de reden van ons bestaan?'

Met nieuwe evangelisatie bedoelen we dat we op de eerste plaats als vreugdevolle, blij christenen getuigen doorheen ons leven. Hierin is het belangrijk dat woord en daad complementair zijn. Vroeger lag de nadruk op bekeren en zieltjeswinnerij. Vandaag daarentegen ligt de nadruk in het getuigen van een vreugdevol leven in 'navolging' van de Levende. De visie rond hernieuwde evangelisatie kan beleefd worden binnen de dubbelsporige schoolpastoraal.

Komen tot sacrament binnen het secundair katholiek onderwijs

Binnen de dubbelsporige schoolpastoraal, kunnen we ons de vraag stellen: 'Wat doen we nu met bezinningen, gebedsvieringen en eucharistievieringen?' Vanuit de gesecculariseerde schoolbevolking, moeten we ons deze kritische vragen durven stellen: 'Wat is haalbaar, wat is mogelijk, wat is wenselijk, wat kan niet meer?' Om het sacrament en tevens de leerlingen 'au serieux' te nemen, is het niet meer verantwoord om iedereen zomaar te droppen in de kapel voor sacramentele diensten. We moeten sacramentele vieringen een eigen en bescheiden plaats geven binnen onze school. Indien wij sacramentele vieringen organiseren richten wij ons steeds naar vrijwilligers, zowel vrijwillige leerlingen als vrijwilligers onder het personeel.

We mogen deze materie niet in een eng kader plaatsen maar we moeten dit alles apart uitwerken. En dit voor de verschillende doelgroepen aanwezig in onze katholieke school. We moeten duidelijk onderscheid maken tussen de missionaire en de verzorgende pastoraal. Het is duidelijk dat sacramentele vieringen eigenlijk niet op hun plaats zijn binnen de missionaire pastoraal. Wel kan dit binnen de kerngroepjes van verzorgende pastoraal gebeuren. Alhoewel ik er mij van bewust ben dat dit zeer beperkt zal gebeuren. Deze visie stoot nog steeds op veel verzet bij mensen die het schoolgebeuren niet echt kennen of bij mensen die vastgeroest zijn in oude patronen. Hoe zou deze visie nu concreet vorm kunnen krijgen binnen een school?

Ten eerste, bezinningsvieringen, zijn toegankelijk voor een zeer breed schoolpubliek. Alle studenten zouden zich hierin aangesproken moeten voelen, omdat op dit niveau vooral algemene christelijke en humane waarden worden aangebracht. We bevinden ons hier duidelijk in de missionaire pastoraal. Horen hier zeker nog bij: ontmoetingsdagen, welzijnszorgactie met een bezinning, niet-liturgische viering aan het begin van het schooljaar en klasbezinningsmomenten.

Ten tweede, gebedsvieringen. Centraal staan hier het Woord en het gebed. Hier bevinden we ons op de grens tussen de missionaire pastoraal en de verzorgende pastoraal. Hier past het klasgebedsmoment voor de les. Ook gebedsviering rond liturgisch sterke tijden binnen het kerkelijk jaar horen hier bij.

Tenslotte eindigen we vol respect aan het sacrament. We bevinden ons hier in de verzorgende pastoraal. Binnen deze verzorgende pastoraal gaan we om met gelovige

leerlingen, die weten en vol respect staan tegenover de eucharistie. Het gaat hier om een zeer kleine groep leerlingen, uitzonderingen binnen de schoolpopulatie. We mogen dus de sacramentele vieringen niet principieel gaan uitsluiten binnen de schoolpastoraal, omdat we zo deze beperkte groep leerlingen op hun honger zouden laten zitten.

De vieringen kunnen uitgewerkt worden samen met de leerlingen uit de verschillende kerngroepjes. Hun eigen inbreng is hierbij van kapitaal belang. Niemand kan tot een eucharistie verplicht worden. In de verzorgende pastoraal werkt men steeds met vrijwilligers. Dit uitgewerkt concept rond “Komen tot sacrament” moet en kan gebeuren met een zekere coördinatie tussen de verschillende groepen. Zelfs zo uitgewerkt dat de ene groep de andere groep kan bevruchten. Zo zouden we in een groeiproces kunnen zitten. De eerste groep (missionaire pastoraal) zou na een tijdje kunnen proeven van het tweede niveau (missionaire pastoraal – verzorgende pastoraal). Zo ook de tweede groep van de derde groep (verzorgende pastoraal).

Komen tot sacrament binnen het lager katholiek onderwijs

Vele elementen die ik besproken heb binnen het secundair onderwijs gelden ook voor het lager katholiek onderwijs. Doch zijn er bepaalde convergenties. Ik vind dat ook hier de vraag moet gesteld worden: ‘Wat is haalbaar?’

Ook hier is de schoolbevolking gesecculariseerd, zoals we besproken hebben binnen het secundair onderwijs. Er is ook een duidelijk verschil tussen de leerlingen uit de eerste graad en die uit de derde graad. Deze kinderen hebben meestal een gesecculariseerde achtergrond maar staan door hun leeftijd en ontwikkelingsfase enorm open voor het spreken over Jezus. Celibratiemomenten zijn sterke momenten voor deze jonge kinderen. Ook al begrijpen ze de diepere betekenis niet altijd, toch ervaren ze dat er gevierd wordt. Belangrijk in deze vieringen is dat het kind zinvol betrokken wordt. Als voorbeelden kan ik hier opsommen: het rollenspel, kaarsjes naar voor brengen, bloemetjes meebrengen.

Migranten en Vluchtelingen binnen de katholieke school

‘Migranten- en vluchtelingenkinderen zijn meer dan welkom in de katholieke school als ze het katholiek opvoedingsproject respecteren’.

Kardinaal Danneels

Volgens mij is het onmogelijk om deze kinderen te betrekken binnen de verzorgende pastoraal. Het is enkel mogelijk om migranten en vluchtelingen op te nemen binnen een schoolpastoraal in de brede zin van het woord, namelijk de missionaire pastoraal. We kunnen binnen de missionaire pastoraal de migranten en vluchtelingen betrekken binnen de vier soorten pastoraal:

1. De koinonia: zou zichtbaar zijn binnen de optie die we nemen als christenen voor ‘de armsten en de zwaksten’ binnen de school. Vluchtelingen en migranten zijn dus zeker welkom in onze school. Het is belangrijk dat de school een wederzijds respect bevordert. Dit is een must en tevens één van de basisvoorwaarden van een hernieuwde evangelisatie. Als het wederzijds respect niet bestaat, zou het beter zijn om enerzijds geen migranten en vluchtelingen in onze katholieke school te aanvaarden. Anderzijds, als de katholieke school de eigenheid van de migrant of vluchteling niet aanvaardt, is zij haar naam niet waardig. Als de directie van de katholieke school de eigenheid van de migrant of vluchteling niet aanvaardt, is zij niet consequent en dit staat in contrast met de hernieuwde evangelisatie.
2. De verkondigingspastoraal: het is belangrijk dat migranten in de godsdienstles ook de inhoud van de christelijke boodschap kennen. Zo kunnen zij onze christelijke cultuur beter begrijpen, dit kan de integratie bevorderen.
3. De diaconale pastoraal: hier gaat onze aandacht speciaal uit naar de minderbegaafde migranten of vluchtelingen door bijvoorbeeld bijlessen Nederlands te geven.
4. De liturgische pastoraal: voor migranten zijn enkel de bezinningsvieringen toegankelijk (missionaire pastoraal). Tijdens het klasgebed wordt van hen respect en stilte geëist.

Geloof binnen het officieel onderwijs

Met officieel onderwijs bedoel ik het gemeenschapsonderwijs, het gemeentelijk - of stedelijk onderwijs en het onderwijs georganiseerd door de provincie. De situatie is totaal anders dan in het vrije katholieke onderwijs. Van de koinonia, bouwen aan een christelijke schoolgemeenschap, kan hier geen sprake zijn. Toch is het de taak van de godsdienstleerkracht om in het officieel onderwijs mee te werken aan een positieve sfeer op school. Het voordeel voor de godsdienstleerkracht in het officieel onderwijs is dat men werkt met een beperkt aantal leerlingen die er zelf voor gekozen hebben. Daarom is er een grote interesse aanwezig. (Alhoewel men dit zeker niet als algemeen geldig mag interpreteren.) Bezinningen of gebedsmomenten kunnen binnen de les en in een eigen lokaal gevierd worden. Dat de godsdienstleerkracht over een eigen lokaal beschikt, is zeker een positief gegeven. Eigenlijk zou dit ook zo moeten zijn in het vrije katholieke net. De godsdienstleerkracht in het gemeenschapsonderwijs moet op de eerste plaats de grote vrijheden respecteren. Deze vrijheden zijn: vrijheid van persoon, vrijheid van eredienst, vrijheid van onderwijs en vrijheid van meningsuiting. Een ander kenmerk is dat de leerkracht heel kritisch moet zijn. Hij mag ook nooit fundamentalistisch ageren. De godsdienstleerkracht is een dienaar van elke leerling individueel. Hij moet de armen liefhebben. Hij mag geen onderscheid dulden tussen zijn privéleven en zijn werk als godsdienstleerkracht. Hiermee willen wij niet zeggen dat hij geen recht op privacy

heeft, maar dat hij wel eerlijk moet getuigen. Het kan dus niet zijn dat een godsdienstleerkracht immoreel leeft en dan als werk aan waardenoverdracht doet. De godsdienstleerkracht mag niet neigen naar regressie of reductieverschijnselen, met andere woorden hij mag niet meehollen met de trend of mode. Een voorbeeld van dit abortief denken: ‘Jongeren willen niet meer van de kerk horen, dus zwijgt de godsdienstleerkracht erover’. De leerkracht mag dit niet doen, hij moet enkel vreugdevol getuigen dat Jezus Christus waarlijk leeft. Hij moet duidelijk getuigen dat hij een hart heeft voor de kerk.

4 Besluit

Ik ben in dit hoofdstuk gestart met een beeld te geven van de ‘jongeren’ – ‘jeugd’ vandaag. Aan dit beeld heb ik het facet ‘geloof’ gekoppeld. Zo heb ik kunnen vaststellen dat het geloof niet meer is wat het was, we leven namelijk in een gesecculariseerde maatschappij en dit heeft zijn duidelijke invloed op het geloven vandaag. Vertrekkende vanuit de parabel van de zaaier heb ik een visie proberen te vormen, hoe we kunnen omgaan met jongeren binnen een schoolpastoraal. Ik heb twee verschillende schoolnetten belicht en besproken, en sprak zowel over het lager als het secundair onderwijs. Ik heb het geloof op school onderverdeeld in verschillende facetten. Als eerste stap heb ik de godsdienstles besproken. Maar niet alleen in de godsdienstles komt ons geloof tot uiting. Zeer zeker krijgt het ook vorm binnen de schoolpastoraal. Deze is zo breed dat een verdeling broodnodig was. Ik behandelde de schoolpastoraal in brede en enge zin. Laatst genoemde splitsen we nog eens op in missionaire- en verzorgende pastoraal. Als climax van de verzorgende pastoraal hebben we de broosheid van het sacrament besproken. Dit mocht ik ervaren als een zware dobber. We moeten kinderen van onze tijd zijn. Vandaag leven we in een multiculturele en zeker multi-etnische samenleving. Ons omgaan met migranten en vluchtelingen in de school wordt dan ook in vraag gesteld.

Schoolpastoraal blijft een moeilijke, maar toch boeiende materie. Het blijft een uitdaging om met een concrete schoolgemeenschap, pastoraal op weg te gaan. Eén ding is duidelijk: ‘Jezus Christus is de levende Heer’. Hij blijft ons inspireren om verder te gaan. Hij blijft ons oproepen om Zijn naam te verkondigen en hem te ontdekken in de kleine mens, hier speciaal in de gesecculariseerde jeugdige mens.

Bibliografie

1. VERHELST M., Omgaan met jong geloof
2. CROMPHOUT F., Jongeren geloven anders
  1. Bezinningscongrestekst van het katholiek onderwijs, “In uw woorden wonen”, Lannoo
  2. DE KESEL J., Omwille van Zijn naam
  3. LOYSON A., Jongeren begeleiden in gelovig mens-zijn, 15 jaar ervaringen met bezinningen
  4. BONHOEFFER D., Navolging, Ten Have/Baarn
  5. C.C.S. – Congres Geloven in je werk, Jongeren en hun groei; Wat leert het onderzoek, Leuven, 11 november 1994
  6. Raak, Wat doen wij aan onze kinderen; Marcel Verhelst over jongeren en (on)geloof, artikel van Spiessens E., Deleu P. en Strynck E.
  7. Kerk en leven, artikel klapstoel met Marcel Verhelst “Bij jongeren ben ik nog nooit een New-Ager tegengekomen”, 1 september 1993
  8. Evangelii Nuntiandi (1975), apostolische aansporing van Paulus VI

Jongeren en geloof, vandaag...

1 Evangelisatie in onze gesecculariseerde kerk

Is een hernieuwde vorm van evangelisatie niet de reden van ons bestaan?

Inleiding

... een probleem... een oplossing
... het secularisme... een nieuwe evangelisatie
... een verwereldlijking... een leven in navolging van de Levende

Secularisatie gaat in vele gevallen over in secularisme. Het komt er gewoon op neer dat er bij sommigen geen geloof meer aanwezig is. Dat men dus kan spreken van een vorm van atheïsme. Men constateert dat er bij jongeren een onverschilligheid optreedt ten aanzien van de kerk en de structuren van de kerk. Dit kan de oorzaak zijn dat er een negatieve sfeer rond geloven ontstaat. Is dit alles nu een indruk of een realiteit? Het is zeker waar dat er in onze maatschappij en in onze tijd een grote onverschilligheid aanwezig is ten aanzien van de kerk. Volgens mij heeft het pure atheïsme zijn hoogtepunt achter de rug. Er wordt niet meer gestreden tegen de kerk of

tegen het geloven in onze maatschappij. Men kan beter spreken van een niet-geïnteresseerd zijn, van een onverschilligheid dus.

Een gesecculariseerde maatschappij

Wij leven nu in een gesecculariseerde maatschappij, maar dit houdt zeker niet in dat er geen geloof meer aanwezig is. Jongeren geloven inderdaad de dag van vandaag gewoon ‘anders’. Ze geloven niet zozeer anders dan de volwassenen, maar ze geloven wel anders dan de traditie het voorschrijft. Kan een nieuwe evangelisatie deze onverschilligheid uit de wereld helpen? Kan een nieuwe evangelisatie op lange termijn een oplossing bieden voor onze maatschappij?

Einde van een vanzelfsprekend geloof

Ik ga hier niet uitweiden en vergelijkingen maken met de tijd van toen. Maar ik denk wel dat het geloof al lang niet meer als vanzelfsprekend beleefd wordt. Hiervan zijn we ons intussen al sterk bewust geworden. Allerlei tekens wijzen op de dringende noodzaak van een hernieuwde evangelisatie. Het is onze opdracht als christenen om de tekens van de tijd te zien, te volgen, te koesteren en te begrijpen. Wij moeten niet enkel christen proberen te zijn, we zouden als christen ook kind van onze tijd moeten zijn? Was Jezus dan geen kind van zijn tijd?

Jezus, zijn woord, de kerk en de evangelisatie

Er is een onverbreekelijke band tussen Jezus, de kerk en de verkondiging. De kerk is ontstaan uit de evangelisatie van Jezus en de apostelen. Ik citeer even uit Evangelii Nuntioandi: ‘Wie kan daarom zeggen, dat hij Christus wil liefhebben, maar niet de kerk, als toch het belangrijkste getuigenis over Christus, het woord van Paulus, luidt: Zoals Christus de kerk heeft liefgehad: Hij heeft zich voor haar overgeleverd?’

Ik denk dat wij als gelovigen samen kerk moeten blijven vormen en van hieruit levensgetuigenis afleggen. Samen leven vanuit de Bijbel. Daar waar de mens het meest mens is, daar krijgt God de kans om het meest God te zijn. God openbaart zich in de mensen. Wij worden hier dus duidelijk opgeroepen om waarlijk medemens te zijn voor elkaar. Als kerk moeten wij mensen met mensen zijn en niet proberen God te zijn. Ons leven is een leven in dienst van de Andere en de anderen.

Levensgetuigenis: Evangelisatie en nieuwe evangelisatie

Het is onze belangrijkste opdracht om getuigenis af te leggen van ons christen-zijn in deze tijd. Niet zozeer met woorden (ook wel) maar vooral met daden. We moeten de gulden middenweg weten te bewandelen. Ik denk toch dat de nieuwe evangelisatie niet echt de verkondiging via het woord beklemtoont, maar dat de nadruk ligt op het handelen: ‘Het zelf doen, het zelf voorleven’. Het is inderdaad nodig dat wij aan

nieuwe evangelisatie doen, want waar de dingen alleen maar zijn wat ze lijken, daar is volgens mij het zelfverstaan, het wezen van de mens bedreigd.

Ten eerste denk ik dat alles draait rond respect, respect voor elkaars eigenheid. Het is niet de bedoeling dat wij aan bekeringsproblematiek gaan doen. Wij moeten er ons van bewust zijn dat wij niet meer zijn dan andersdenkenden. Het respect ligt volgens mij aan de basis van een nieuwe evangelisatie.

Een ander aspect is ons 'consequent-zijn'. Als alle christenen geroepen zijn om vooral door hun leven te getuigen. Het kan toch niet dat wij opkomen tegen de liberale abortuswet in ons land en tegelijkertijd ons afzetten tegen migranten en vluchtelingen of tegen armen. Dit getuigenis komt ongeloofwaardig over omdat men niet consequent is. Het kan toch niet dat mensen die beweren vanuit de Bijbel te leven, zich onverdraagzaam opstellen tegenover hun medemensen. Wij moeten Jezus toch volgen, sommigen gaan zelfs spreken over het radicaal Jezus navolgen. Ik denk toch dat Jezus iedereen als medemens behandelde en zich zeker nooit op het pad van de discriminatie waagde. Waarschijnlijk hebben wij op dit vlak nog een grote weg af te leggen. Vandaar dat geloven de dag van vandaag zeker niet vanzelfsprekend is. Voor mij is het dus wel vanzelfsprekend dat wij als gelovigen ons verdraagzaam opstellen tegenover vluchtelingen en ook tegenover andersdenkenden. Je moet echter de nieuwe evangelisatie ook niet gaan zien als een groots project. Dit zou zeker niet logisch zijn. Christenen worden een minderheid in de maatschappij. Dit mag ons echter niet beletten om levensgetuigenis af te leggen door woord, maar vooral door daden.

Getuigen dat leven vanuit de Bijbel echt de moeite waard is, dat dit leven leidt naar echt gelukkig-zijn. Gewoonweg, zonder veel pretentie de boodschap proberen voor te leven, dat is evangelisatie, dat kan de oplossing voor ons probleem worden.

Wij moeten als christenen onszelf blijven, onze eigen identiteit niet gaan verloochenen door niet consequent te zijn. We moeten samen met Jezus door het leven gaan en dit is voor ons de hoogste vorm van echte vrijheid. Wij moeten vrije, gelukkige en waarachtige mensen zijn. Gelukkige mensen die een zekere radicale houding voor zichzelf uitstralen en uiterst mild zijn voor de anderen.

2 Jongeren en geloof

Steek uw hoofd niet in het zand...

Soms denk ik dat het goed is dat jongeren zichzelf eens bevragen. Wij leven in een gesecculariseerde maatschappij waar sommigen erg pessimistisch worden als het gaat over het geloof van de jongeren. Onze tijd kan je beschrijven als een 'woestijntijd' of beter gezegd een 'overgangstijd'. Op het ogenblik dat we dit gaan beseffen (en men heeft aanvaard dat jongeren geen 'niet-gelovigen' zijn, maar gewoonweg anders-gelovigen), kunnen we beginnen met positief aan de toekomst te bouwen.

Het is allemaal zo simpel niet. Men moet rekening houden met de mentaliteit van de verschillende personen, met de generatieverschillen, met het verschil in structuren en

nog veel meer... Geloven en leven mag je nooit uiteen trekken. Vele jongeren hebben een hekel aan het in vakjes denken, waardoor het samenhangend geheel verdwijnt. Nu vind ik persoonlijk dat wij niet moeten meedoen aan het doemdenken. We moeten positief denken en vooral hoopvol blijven. Toch denk ik dat jongeren er goed aan doen zichzelf eens te bevragen.

Oproep tot radicaliteit, maar vooral tot consequentie

Er wordt veel nagedacht rond de verouderde structuren in de kerk. Velen vinden tevens dat er dringend een mentaliteitsverandering mag plaatsvinden. Als men de jongeren ernstig neemt en hun bedenkingen onderzoekt, komt met dikwijls tot het besluit dat ze gelijk hebben. Er zijn de dag van vandaag nog jongeren die geloven. Jongeren die oproepen tot radicaliteit, een nieuwe gelovige generatie die in de toekomst het geloof zal 'voorleven'. Het is heel belangrijk dat de jeugd dit beseft.

Maar het is tevens belangrijk dat ook de huidige generatie zijn kleine kanten leert inzien. Jongeren kunnen wel bemerkingen hebben op hun voorgangers, maar ze moeten toch zelf soepel zijn en beseffen dat ook zij niet perfect zijn. Zij gaan soms klagen dat sommigen vastgeroest zitten in verouderde structuren of ideeën. Jongeren moeten zich er van nu af aan tegen wapenen, zodat hen hetzelfde niet overkomt. Zij moeten ervoor zorgen dat ook zij niet vastgeroest raken in hun ideeën, zodat hun opvolgers met hen niet dezelfde ervaringen hebben. Is het niet belangrijk dat de jongeren hier even over nadenken?

Aan de oproep tot radicaliteit hangt automatisch een 'oproep', laat me het woord 'schreeuw' gebruiken, tot consequentie. Ik ontdek in mijn leefwereld dat er vele idealisten zijn, jongeren die geloven en er het beste willen van maken. Ik ontdek dus veel positief engagement bij de jeugd. Maar als zij geconfronteerd worden met tegenstand, geven ze het misschien te vlug op. Ik ben er mij terdege van bewust dat de echte idealisten onder ons dikwijls met hun hoofd tegen een rotsvaste muur lopen, of beter gezegd, ik ben mij ervan bewust dat de 'anders-gelovige' jeugd veel tegenstand krijgt van de gevestigde instanties. Dit is enerzijds jammer, maar anderzijds is het positief, want op die manier gaan jongeren zich misschien bevragen en rijpen hun ideeën. Toch denk ik dat het zwakke punt van de huidige generatie hierin ligt dat men het te vlug opgeeft en de moed laat zakken, dat jongeren hun idealisme te vlug verliezen en verbitterd geraken. Moeten zij niet wat meer geduld opbrengen...?

Geduldige vastberadenheid zal hen helpen om hun ideeën te verwezenlijken. Ik weet dat dit gemakkelijk gezegd is, maar tevens ben ik ervan overtuigd dat dit een heel moeilijke opdracht is. Maar het is wel de enige weg, denk ik. Het is een opgave voor ons allemaal en we kunnen maar hopen dat velen het volhouden. De hoop, samen met het geloof, is immers fundamenteel in onze opdracht als christen.

Wij kunnen ons hoofd toch niet blijven in het zand steken. We moeten de realiteit geduldig aanvaarden. Hierbij wil ik nog zeggen dat we natuurlijk niet verantwoordelijk zijn voor de besluiten die anderen nemen. Maar het biedt ook geen

oplossing, dat wij ons blijven druk maken over wat andere beslissen. Ik heb er geen probleem mee dat jongeren categoriek afstand doen van hetgeen zij als totaal fout bestempelen. Maar ik kan het niet begrijpen dat ze onder invloed van anderen hun idealisme verliezen met de reden: ‘We hebben al zo dikwijls geprobeerd, nu is ons geduld op.’ Laten we samen en met veel geduld proberen er het beste van te maken.

Geloof op school

Op school mogen jongeren de prachtigste godsdienstlessen krijgen of de mooiste bezinningsdagen meemaken, als er van wat ze bij die gelegenheden meemaakten thuis geen echo's weer te vinden zijn, lopen ze in een vacuüm, vallen ze in een zwart gat. De goede sfeer die elders werd aangeboden, valt thuis weer in duigen. Een tussenoplossing is dat je jonge mensen met leeftijdsgenoten samenbrengt en hen met elkaar confronteert, dat je gesprekken met hen opzet. Daar dragen ze zeker een en ander van mee. Maar bij diegenen die thuis geen aanknopingspunten hebben, kan je alleen – ik zeg het laconiek – de Heer zijn werk laten doen. Je kan alleen wat zaaien, op hoop van zegen. Meer kan je niet.

We moeten in ons nadenken rond geloof op school er steeds van uitgaan dat wij heel beperkt zijn en zelfs als godsdienstleerkracht of pastoraal verantwoordelijke niet alles alleen kunnen klaarspelen. Wij kunnen voorgaan in geloof maar de identificatieplaats van de jongeren ligt thuis. De thuissituatie oefent een grote invloed uit op hen. Ouders zijn vaak de belangrijkste identificatiemodellen en bieden sociale steun. Thuis beleefde waarden en normen én verwachtingen die de ouders ten aanzien van de jongere hebben, werken door in andere levensdomeinen, vooral de inzet op school én het omgaan met anderen. Als levensdomeinen waar geloven een zekere vanzelfsprekendheid heeft en zichtbaar kan worden biedt de thuissituatie unieke mogelijkheden tot kerkvorming. De betrokkenheid bij de kerk en de doorwerking daarvan in het dagelijks leven hangt samen met wat ouders op dit gebied modelleren. Als jongeren de geloofsopvoeding en de kerkelijke betrokkenheid van hun ouders immers als geloofwaardig ervaren, worden het geloof en de kerk verbonden met een fundamenteel gevoel van vertrouwen en veiligheid. Anders worden geloof en kerk geassocieerd met inhoudloze vormen met een verplichtend karakter en vallen voor deze jonge mensen de mogelijkheden tot identificatie weg.

School: nadruk op rationeel denken

De school traint de jongeren in een rationeel-wetenschappelijke benadering van de wereld om hen heen. Zij leert hen elke vraag te beantwoorden en in termen van oorzaak en gevolg tegen de wereld aan te kijken. Toch beseffen de meeste jongeren dat deze wijze van denken niet op alle vragen antwoord kan bieden. Op school ontmoeten zij nieuwe identificatiemodellen: leraars en leerlingen die een belangrijke rol spelen in het omgaan met de problemen waarvoor de school haar jongere plaatst.

Toch biedt de school volgens mij weinig gelegenheid voor diepgaande gesprekken met leeftijdsgenoten. Jongeren staan er huiverig tegenover om persoonlijke zaken, zeker in een klassituatie, te bespreken. Er zou volgens mij iets minder nadruk moeten gelegd worden op de ratio in ons onderwijs en toch iets meer aandacht besteed worden aan de andere facetten van ons mens zijn zoals zelfstandigheid, creativiteit en sociale vaardigheden.

Kern van de zaak

In onze katholieke scholen worden de godsdienstleerkrachten geconfronteerd met een groep gesecculariseerde jongeren die soms weinig interesse heeft voor de boodschap die wij uit te dragen hebben. Moeten wij nu hopeloos worden? Zeker niet. Wij moeten vertrekken vanuit een vaste bodem. Met vaste bodem bedoel ik een groep geëngageerde christenen die elkaar bemoedigen. Wij moeten eerst zelf gelukkig worden door Jezus' boodschap om zo te kunnen getuigen. Getuigen niet om jongeren op de eerste plaats te bekeren, maar om ze te laten zien dat je best gelukkig kan worden als je Jezus' pad volgt.

Het vak godsdienst is een vak als een ander, er moet inhoud verwerkt worden. Maar in feite hopen wij toch iets meer te bereiken. Dat jongeren er misschien (op vrijwillige basis) een stukje gaan van leven. Hier kan de frustratie van de godsdienstleerkracht op treden. Persoonlijk denk ik dat je geen te hoge verwachtingen mag koesteren. Je moet blij en gelukkig zijn als er zelfs maar één of twee op de ganse klas er iets meer van overhouden dan louter theorie.

Geloof is geen zaak meer van de massa, het wordt de dag van vandaag beleefd in kleinere groepen. Kleine groepen geëngageerde christenen die aan nieuwe evangelisatie doen door te getuigen van hun consequente levenshouding. Je mag dus zeker niet gaan verwachten dat je de grote meerderheid gaat bereiken.

3 Besluit

Wij moeten op de eerste plaats in de wereld staan als blij, gelukkige christenen. Pas als we aanwezig zijn als blij mensen in deze gesecculariseerde wereld, dan pas kunnen wij getuigenis afleggen. Getuigenis afleggen van een levende Heer en een vreugdevolle Boodschap. Een nieuwe evangelisatie is dan de reden van ons bestaan. Vanuit een leven in dienst van de anderen en de Andere getuigenis afleggen, dit met vallen en opstaan. Jezus' weg volgen, in woorden maar vooral in daden. Hem proberen te herkennen in mensen en dagdagelijkse gebeurtenissen. Dan pas, vanuit een doorleefde spiritualiteit, kan je de stap zetten naar de jongeren. Op deze wijze kom je authentiek en geloofwaardig over. Het blijft niet bij woorden, het heeft te maken met 'leven'.

Bibliografie

1. CROMPHOUT F., Jongeren geloven anders
2. VERHELST M., Omgaan met jong geloof
3. Bezinningscongrestekst van het katholiek onderwijs, “In uw woorden wonen”, Lannoo
4. DE KESEL J., Omwille van Zijn naam
5. LOYSON A., Jongeren begeleiden in gelovig mens-zijn, 15 jaar ervaringen met bezinningen
6. BONHOEFFER D., Navolging, Ten Have/Baarn